

Emlékbeszéd Széchenyi István grófról.

Irta : Ifj. Unger Béla.*

Ha volt valaha olyan férfit, akiről elmondhatjuk, hogy csak hazájának élt, ha volt valaki, aki egész életét, minden tehetségét a haza zsámolyára tette le, kinek minden tettét, minden gondolatát egy szent cél irányította, ki nem ismert más érdeket, csak egyet, a haza szent érdekét, akkor bátran állithatjuk Széchenyi István grófról, hogy ő volt az.

Igen, Széchenyi volt ez a legnagyobb hazafi, — és ez a legnagyobb hazafi most már halva fekszik.

Szó nem elégséges arra, hogy elmondjam — milyen vesztés ért minket, nem arra, hogy e nagy csapást leírjam. De ha láttatok viharzó sötét éjben vakító villámot a földre cikázni, akkor halvány fogalmatok lesz halála hírének rettenetességéről és ha hallottátok a villámot követő dörgést, amelytől megrendül a legerősebb szikla, ha láttatok szélvész, mely a legerősebb tölgyet is kettétöri, akkor talán sejteni fogjátok, miképen érintett minket e csapás. És most, midőn a borzasztó vihar elmúltával feleszméltünk és körültekintvén, nem láttuk az ő alakját, óh, mely elhagyott érzés vett rajtunk erőt. Élhetünk-e hát nélküle, éltetettünk nélkül?

Valóban éltetők voltak nekünk, mert ha azt nevezzük életnek, midőn tehetségünket és szorgalmunkat egy szebb és jobb jövő megalapításának célja vezeti és nem azt, mikor tétlenül hagyjuk napjainkat leperegni, akkor éltetők voltak, mert ő vezetett minket a nemes élet ösvényére.

Széchenyi a magyar népet felébreszté lánglelke harsány szavával.

* Széchenyi szellemének ébredése az ifjuság szívében a legfontosabb. Ezért közöljük egy lelkes tanuló ábrándját Széchenyiről.

Mi volt a magyar nemzet előtte? Puha báb, mely nem tudta, hogy él. Nemessége egy része a bécsi udvarhoz szegődött, elfelejtette nyelvét, szokásait; a vidéki nemesség visszavonult az ország vezetésétől, hogy lehetőleg nyugodtan élvezhesse a rég óhajtott békét. Jobbágysága? Oh, az miért élt volna, hiszen hazájában nem talált hazájára. Semmi sem lelkesítette ezeket, a semminek éltek; a legkevésbé élt azonban bennök a nemzeti tudat.

Széchenyi azonban felismerte azt a nagy veszedelmet, amely hazáját fenyegeti, ha a tespedés halállá változnék... Felismerte és segíteni akart rajta! Ő megszerette azt a népet, amely már tespedésében önmagát sem tudta szeretni; ő kutatta bajait és azokra gyógyírt akart találni. Azokat a szenvedéseket, melyeket a nemzet már nem érzett, magára vette és érző szive kimondhatatlan sokat szenvedett alattok. Hányszor látjuk őt egész éjszakákon át virrasztani! Hányszor látjuk őt tépelődni, önön tehetségét mérlegelvén, hogy elég erős-e arra, hogy egy nemzet vezetését átvegye? Végre kimondá a nagy szót, mely minden magyar szívét érinté, amely minden szivbe, lélekbe reményt öntött: *a magyar nem volt, hanem lesz!* S ha volt eddig valaki, ki busult, megsiratván a szomorú jelent, ki talán még lelkesült a haza nagy multján, az belátta, mert be kellett látnia, hogy a magyarnak még nem tűnt le csillaga, elhomályosult csak, talán azért, hogy egykor még fényesebben ragyogjon! A magyar nem volt, hanem lesz, ez egy varázsige, amelynek hallatára ébredezni kezdtek a szendergő szivek.

Érezték, hogy ez azt is mondja: ha azt akarjuk, hogy *legyünk, tegyünk is* érte valamit. Tudták, hogy minden szebb jövő alapja a munka lehet csak!

Tudták és körültekintettek. De mibe fogjanak? A haza ezer sebe közül melyik a legveszélyesebb? Nagy és nehéz feladat volt ezt megállapítani.

Voltak olyanok, kik azt hitték, hogy a magyar nemzetet már nem lehet megmenteni, mások pedig csak kötözgették a sebeket; sőt igen csodálatos, akadtak még ekkor is honfitársai, akik őt egyáltalában nem értették, talán azért, mert már igen messze estek attól, amit hazaszeretnek neveznek. Ilyen körülmények közt dolgozott Széchenyi a haza érdeké-

ben. Végre azonban megtalálta azt a bajt, amely mindent befoglal, hogy a magyarnak nincs tudománya. Ő felállt az 1826-iki országgyűlésen és felajánlotta egy évi jövedelmét arra az esetre, ha a magyar tudományos akadémia megalakul. Törekvéseinek czélját el is érte, mert 1831-ben megalakult az Akadémia, ez örök emlék, melyet ő nagy nevének állított.

Meg kell azonban hálálni nekünk is Széchenyinek e nagy tettét, igen, háláld meg magyar! Háláld pedig azáltal, hogy fáradhatatlan munkássággal és kitartással dolgozzál unokáid érdekében. Dolgozzál erősen, különben soha sem róhatod azt le, amit ő tett nekünk. Többet tett, mint Themistokles, mert az hazáját a veszedelemtől, Széchenyi a haláltól mentette meg; többet, mint Demosthenes, mert az csak mások fondorlataira, ő pedig önhibáira mutatott a magyar nemzetnek.

Hitel, Világ és Stadium, a három mű, amelyben ő nemzetéhez szólt, megmutatván neki az utat, amelyen haladt és annak ezer hibáját és azt, amelyen haladnia kell és amely a helyes ut volt, különben nem sikerült volna neki az, ami sikerült. De tekintsük csak! Miután ő kijelölte nekünk a czélt és megmutatta az utat, az eddig tespedésben levő nemzetten lázas izgatottság vett erőt; aki eddig henyélt, az most nem bir belefáradni a munkába; aki eddig lemondott már minden szebb reményről, az újra feltűnni látja az elveszettnek hitt csillagot. Hazaszeretet lelkesített mindenkit pályáján, ami a legbiztosabb útja az annyira óhajtott közjólétnek.

Megelégedés és igaz öröm tölti el a nagy hazafi szívét, midőn látja, hogy hazájáért dobogó szívét az egész haza kezdi megérteni, midőn látja, hogy az elvetett mag milyen szépen fejlődik. Ekkor azonban fellépett egy férfiú, kit ugyanaz a cél lelkesített és kinek kebelében ugyanaz a nemes láng lobogott, de a nemzetet más uton akarta vezetni. Ő nem birta megvárni azt a lassu fejlődést, ő látni akarta a magyar nemzetet mindjárt teljes dicsőségében. Ez a férfiú Kossuth volt. Kossuth félretette Széchenyi eszközét, a türelmet és hathatós fegyverekkel lépett fel mindazok ellen, kik a magyar nemzetet fejlődésében akadályozták. *Széchenyi jóslékével fel fogta azonban azt a nagy veszedelmet, mely a magyar nemzetet fenyegeti, előre látta a forradalom borzalmait és a magyar*

nemzet bukását. Nem Kossuthot okolta ezért, hanem önmagát, ki a magyar nemzetet felébresztette. Midőn pedig 1848-ban beborult a nemzet láthatára és a távolban cikázó villámok a forradalmat sejtették meg vele, szelleme már nem bírta ki a nagy fájdalmat, megőrült. Így kellett e nagy férfiúnak távol hazájától, Döblingben, eltölteni sötét napjait.

Két évet töltött ebben az állapotban, ekkor azonban ismét derengeni kezdett hajnala és ő újra felkarolta a magyarság ügyét. *Midőn azonban 1850-ben Kossuth munkáinak eredményeül ismét csak a forradalmat látta, azt hitte, hogy a magyar most végkép meg fog semmisülni, végképen megtört nagy lelke és önkezevel vetett végett életének. Husvét vasárnapjának reggelén halva találták a 69 éves aggastyánt, ki méltán viseli a legnagyobb magyar nevét.*

Meghalt Széchenyi és a magyar nemzet halálakor mutatta meg legjobban, mennyire szereti őt. Örülj, Széchenyi, ott fenn a magasban, mert munkásságodnak szeretet lesz jutalma.

Nagy tetteknek nagy legyen a jutalma! Milyen emléket állíthatna a magyar nagy fiának? Melyik emlékoszlop lenne hozzád méltó Nagy hazafi? Nem is kell számodra semmit sem építeni, magad építetted meg magadnak a maradandó emléket, munkásságod eredményét. Fel van neved aranyos betűkkel írva Buda magas falaira, fel a Lánchidra, a Te nevedet zugják a hatalmas Duna hajjai, amint Traján táblája előtt elhaladnak! A Te neved jut eszünkbe, valahányszor a Duna, Tisza hajjain büszkén látjuk tovasiklani a karcsu gőzhajót . . .

Sokat tettél irányunkban Nagy férfiú, de óh, voltak sokan a nemzet fiaí közt, kik csak most értettek meg! Igen, mert mialatt e nagy férfiú áldásos keze működött, meddig mindenre kiterjedő figyelme mindenütt gyógyítgató a sebeket, ő nem mutatta nyíltan nagy szeretetét irántunk, mindig palástolta, mindig takargatta. De most, halála után, igazán érezhetjük szeretetét, hisz minden tette arra vall!

Ha életében voltak némelyek, kik egyik-másik tettét félreértették, azok most, halála után, belátták, hogy azok is csak *önzetlen hazaszeretetéből* eredtek. Belátták különösen azok, kik hazafiatlannak találták Széchenyi magaviseletét

Kossuthal szemben, be kellett látniok azon az óriási áron, hogy a nemzet a forradalomban elbukott és hogy a nagy férfiú is a hazáért halt meg. Mert ha látták a magyar nemzetet, amint ott áll Világosnál vérző szivvel és megtört lélekkel és lerakja ősi fegyverét . . . és ha látták a nagy férfiút magát, szétzuzott fővel a ravatalon feküdni, meg kellett érteniök! A magyar nemzet bukása és a nagy férfiú halála rája nyomták minden tetteire a *feltétlen igaznak bélyegét*.

Amit tehát vétettünk ellene életében, pótoljuk azt most, tegyük jóvá, jerünk, boruljunk sirhalmára és kérjük, hogy tekintsen le onnan felülről arra a népre, amelyet egész életében oly hiven szeretett, bocsássá meg neki, ha néha félreértette! S ő meg fog bocsájtani, teljes szivéből, mert hisz ebből csak azt láthatja, mennyire viszonozza szeretetét nemzete. Viszonozza szeretetét és megérti, ez az a kettő, amit a nagy férfiú mindig óhajtott, ami után egész életében vágyott, de amit csak halálában érhetett el. Megértette és követni fogja nemzete, mint vezércsillagát, mely ott fénylik előtte, mert ha meg is halt teste, lelke örökre itt fog élni köztünk, itt az az eszme, melynek ő volt a megteremtője.

És ha egyszer utatok a dombos Dunántulon vezet keresztül, ne mulasztátok el a legnagyobb magyar sirját megtekinteni. *Nagy-Czenken*, Sopronmegyében nyugszik a nagy férfiú holtteste őseinek elhamvadt tetemei közt . . . Lány dalt zeng sirja felett az esteli szellő, az is talán az ő dicsőségét hirdeti. Boruljatok akkor le sirjára, áztassátok könyeitekkel a hideg, érzéketlen márványlapot, amely őt a világtól elzárja, és emlékezzetek meg az ő nagy tetteiről. Megérdemelte tőletek, meg az egész hazától.

Keljetek azonban azután fel és tekintsetek végig a hazán és látva azt a nagy gyászt, mely fiait eltölti nagy emberök halálánál, látva, mennyire megérdemlik a jobb sorsot, lelkesedés fogja megszállni lelketeket, mert egy édes sejtelem fogja éreztetni, hogy az a nemzet, amely annyi véren és vizontagságon ment keresztül, megérdemli, hogy ismét feltünjék csillaga, amint fel is fog tűnni, *ha nagy fiának kijelölt utját követi*.